канні письменниці Ользі Дучимінській, яку теж ніде не хотіли прописати, і опікувалася немічною письменницею до кінця її життя (1988 р.). Тепер п. Мирослава Антонович виховує онуків свого брата Петра (1911 – 1990 рр.), який теж був репресований. Його зять Володимир Ковальчук був діяльним членом товариства "Рух". На відкритті пам'ятника Т. Шевченку в с. Воскресінцях 14 травня 1989 р. він перший в області підняв синьо-жовтий прапор.

Ось якою героїчною і трагічною є історія галицької родини Бандер у стислому викладі... На жертовному прикладі їхнього життя та загибелі в ім'я незалежності та слави рідної землі виховуватимуться прийдешні покоління патріотів [96].

МОЇ ЖИТТЄПИСНІ ДАНІ

Атобіографія Степана Бандери

Я народився 1 січня 1909 р. в селі Угринів Старий (повіт Калуш), у Галичині, яка в той час належала до Австро-Угорської монархії, разом з двома іншими західноукраїнськими країнами: Буковиною і Закарпаттям.

Мій батько Андрій Бандера, греко-католицький священик, був у той час парохом в Угринові Старому (до парафії належало ще сусіднє село Березниця Шляхетська). Батько походив зі Стрия. Він був сином міщан-рільників Михайла Бандери і Розалії, дівоче прізвище якої було Білецька. Моя мати, Мирослава Бандера, походила зі старої священичої родини. Вона була донькою греко-католицького священика з Угринова Старого – Володимира Ґлодзинського і Катерини з дому Кушлик. Я був другою дитиною моїх батьків. Старшою від мене була сестра Марта. Молодші: Олександер, сестра Володимира, брат Василь, сестра Оксана, брат Богдан і наймолодша сестра Мирослава, що померла немовлям.

Дитячі роки я прожив в Угринові Старому, в домі моїх батьків і дідів, виростаючи в атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень. Удома була велика бібліотека, часто з'їжджалися активні учасники українського національного життя Галичини, кревні і їхні знайомі, наприклад, мої вуйки: Павло Ґлодзинський – один із засновників "Маслосоюзу" і "Сільського Господаря" (українські господарські установи), Ярослав Весоловський – посол до Віденського парламенту, скульптор М.Гаврилко й інші. Під час Першої світової війни я дитиною-юнаком пережив чотирикратне пересування воєнних фронтів через рідне село в 1914 – 15 і 1917 рр., а в 1917 р. тяжкі двотижневі бої. Через Угринів переходив австрійсько-російський фронт, і наш дім був частинно знищений гарматними стрільбами. Тоді ж, улітку 1917 р., ми спостерігали прояви революції в армії царської Росії, прояви національно-революційних зрушень і велику різницю між українськими та московськими військовими частинами.

У жовтні-листопаді 1918 р. я, десятирічний хлопець, пережив хвилюючі події відродження і будови Української держави. Мій батько належав до організаторів державного перевороту в Калуському повіті (з лікарем доктором Курівцем), і я був свідком формування ним із селян довколишніх сіл військових відділів, озброєних захованою у 1917 р. зброєю. Від листопада 1918 р. наше родинне життя стояло під знаком подій у будуванні українського державного життя та війни в обороні само-

стійности. Батько був послом до парламенту Західноукраїнської Народної Республіки – Української Національної Ради у Станиславові і брав активну участь у формуванні державного життя на Калущині. Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомости мали величні святкування і загальне піднесення злуки ЗУНР з Українською Народною Республікою в одну державу в січні 1919 р.

У травні 1919 р. Польща у війні проти Української держави використала армію генерала Галлера, яка була сформована й озброєна державами Антанти з призначенням для боротьби з большевицькою Москвою. Під її натиском фронт почав пересуватися на схід. Разом з відступом Української Галицької Армії подалася на схід ціла наша родина, переїхавши до Ягольниці біля Чорткова, де ми зупинилися. Тут замешкали в дядька (брата матері) О. Антоновича, який був там парохом. У Ягольниці ми пережили тривожні й радісні моменти великої битви – т. зв. Чортківської офензиви, яка відкинула польські війська на захід. Але через брак військового постачання припинилася офензива Української Армії. Знову мусив початися відступ, цим разом за річку Збруч. Усі чоловіки з моєї родини, у тому числі й батько як військовий капелян у рядах УГА, перейшли за Збруч у половині липня 1919 р. Жінки й діти залишилися в Ягольниці, де пережили прихід польської окупації. У вересні того ж року моя мати разом із дітьми повернулася до родинного села – Угринова Старого.

Мій батько перебув усю історію УГА на "Великій Україні" (тобто на Наддніпрянщині) у 1919 – 1920 рр., зокрема боротьбу з большевиками й біломосковськими військами, тиф. До Галичини він повернувся улітку 1920 р., спершу переховуючись перед польськими офіційними органами, які переслідували українських політичних діячів. Восени того ж року батько повернувся на попереднє становище пароха в Угринові Старому.

Навесні 1922 р. на туберкульоз горла померла моя мати. Батько був на парафії в Угринові Старому до 1933 р., коли його перевели на парафію до Волі Задеревецької (повіт Долина), а опісля до села Тростянця, теж на Долинщині (уже після мого арешту).

У вересні або жовтні 1919 р. я поїхав до Стрия і тут, після складення вступного іспиту, вступив до Української гімназії. До народної школи я не ходив узагалі, бо в моєму селі, як і в багатьох інших селах Галичини, школа була не чинна від 1914 р. з уваги на покликання учителя до війська та інші події воєнного часу. Знання в обсязі народної школи я дістав у домі батьків, разом із сестрами й братами, користаючи з несистематичної допомоги домашніх учительок.

Українська гімназія у Стрию була організована й втримувана спершу заходами українського громадянства, а згодом дістала право публічної, державної гімназії. Близького 1925 р. польська державна влада відібрала їй окремішність, перетворивши її на українські відділи при місцевій польській державній гімназії. Українська гімназія у Стрию була класичного типу. У ній я пройшов вісім класів у роках 1919 – 1927, виявляючи добрі успіхи в науці. В 1927 р. я склав там матуральний іспит.

Матеріальну спромогу вчитися у гімназії я мав завдяки тому, що мешкання й утримання забезпечили батьки мого батька, які мали своє господарство в тому ж місті. Там ще жили мої сестри і брати під час шкільної науки. Літні й святкові канікули ми проводили в родинному домі, в Угринові Старому, який був за 80 км від Стрия. Як у батька під час канікул, так і в діда під час шкільного року я працював у господарстві у

ОУН у боротьбі за Українську Соборну Самостійну Державу

вільний від навчання час. Крім того, почавши від четвертого гімназійного класу, я давав лекції іншим учням і тим способом заробляв на власні видатки.

Виховання і навчання в Українській гімназії у Стрию відбувалося за планом і під контролем польських шкільних властей. Проте ж деякі вчителі зуміли вкласти в обов'язкову систему український патріотичний зміст. Але основне національно-патріотичне виховання молодь набула у шкільних молодечих організаціях.

Такими явними – легальними організаціями у Стрию були "Пласт" – організація українського скавтинґу і "Сокіл" – спортово-руханкове товариство. Крім того, існували таємні гуртки підпільної організації середньошкільників, була ідейно пов'язана з Українською Військовою Організацією – УВО – і мала своїм завданням виховувати підібрані кадри в національно-революційному дусі, впливати в тому напрямі на загал молоді та залучувати старші річники до допоміжних дій революційного підпілля (наприклад, збирання коштів на утримання Українського Таємного Університету, поширювати підпільні і заборонені польським урядом українські закордонні видання протидіяти спробам розколоти національний рух солідарності – бойкотувати польські товариства і перші вибори тощо).

До "Пласту" я належав від 3-го гімназійного класу (від 1922 р.); у Стрию був у 5-му пластовому курені ім. кн. Ярослава Осьмомисла, а після матури – у 2-му курені старших пластунів "Загін Червона Калина", аж до заборони Пласту польською державною владою у 1930 р. (Мої попередні старання вступити до "Пласту" в 1-му, згл. 2-му класі були безуспішні через ревматизм суглобів, на який я хворів від раннього дитинства, не раз не міг ходити, і в 1922 р. перебував два місяці в лічниці на водну пухлину в коліні). До підпільної Організації середньошкільників я належав від 4-го класу і був членом провідної ланки Стрийської гімназії.

Після закінчення гімназії й іспиту зрілости в половині 1927 р., я старався виїхати до Подебрад у ЧСР на студії в Українській Господарській Академії, але цей план відпав, бо я не міг одержати пашпорта на виїзд за кордон. Того ж року я залишився у батьківському домі, займаючись господарством і культурно-освітньою працею у рідному селі (працював у читальні "Просвіти", провадив театрально-аматорський гурток і хор, заснував руханкове товариство "Луг" і належав до засновників кооперативи). При тому я провадив організаційно-вишкільну роботу по лінії підпільної УВО в довколишніх селах.

У вересні 1928 р. я переїхав до Львова і тут записався на агрономічний відділ Високої Політехнічної Школи. Студії на цьому відділі тривали вісім семестрів; два перші роки у Львові, а впродовж останніх років більшість викладів, семінарійних і лабораторійних праць відбувалися у Дублянах коло Львова, де містилися агрономічні заклади Львівської політехніки. Вступники складали, крім поточних іспитів під час студій, дипломний іспит й отримували диплом інженера-аґронома. Згідно з планом студій, я пройшов 8 семестрів у 1928 – 29 – 1931 – 32 рр., доповнивши два останні семестри в 1932 – 33 рр. Мої студії закінчилися абсолюторією приписаних 8 семестрів, а дипломного іспиту я уже не встиг скласти через політичну діяльність і ув'язнення. Від осени 1928 р. до половини 1930 р. я мешкав у Львові, потім два роки в Дублянах і знову у Львові в 1932 – 34 рр. Під час канікул перебував на селі в батька.

У свої студентські роки я брав активну участь в організованому українському національному житті. Був членом українського товариства студентів Політехніки "Основа" та членом управи гуртка студентів-рільників. Деякий час працював у бюрі товариства Сільський Господар, яке займалося піднесенням аґрокультури на Західноукраїнських Землях. У ділянці культурно-освітньої праці з рамени товариства "Просвіта" я відбував у неділі і свята поїздки в довколишні села Львівщини з доповідями та на допомогу в організуванні інших імпрез. У ділянці молодечих і спорто-

во-руханкових організацій я був активним передусім у Пласті як член 2-го куреня старших пластунів "Загін Червона Калина", в Українському Студентському Спортовому Клубі (УССК), а деякий час теж у товариствах "Сокіл-Батько" і "Луг" у Львові. До моїх спортових занять належали біг, плавання, лещетарство, кошиківка і передусім мандрівництво. У вільний час я залюбки грав у шахи, крім того, співав у хорі та грав на гітарі й мандоліні. Не курив і не пив алкоголю.

Група учнів 6 класу Стрийської гімназії. На передньому плані: Степан Бандера, за ним зліва: Роман Ердербергер, Богдан Рак, Володимир Дармохвал, Володимир Ердербергер, Євген Пеленський

Найбільше часу й енерґії я у студентський період вкладав у революційну, національно-визвольну діяльність. Вона полонювала мене щораз більше, відсуваючи на другий план навіть завершення студій. Виростаючи від дитинства в атмосфері українського патріотизму й змагань за державну самостійність України, я уже в гімназійний період шукав і знаходив контакт з українським підпільним, національно-визвольним рухом, що його в тоді організувала й очолювала на Західноукраїнських Землях революційна Українська Військова Організація (УВО). З її ідеями і діяльністю я познайомився частково через родинні зв'язки, а ще більш під час праці в підпільній Організації середньошкільників. У вищих гімназійних класах я почав виконувати деякі допоміжні завдання у діяльності УВО: поширювання її кличів, підпільних видань і служба зв'язку. Членом УВО я став формально в 1928 р., отримавши призначення до розвідувального, а потім до пропаґандивного відділу. Одночасно я належав до студентської групи української націоналістичної молоді, яка була тісно зв'язана з УВО. Коли на початку 1929 р. постала ОУН – Організація Українських Націоналістів – я зразу став її членом. Того самого року я був учасником 1-ї конференції ОУН Стрийської округи.

Мої завдання в ОУН були загальноорганізаційні на Калуський повіт і членська праця у студентських клітинах. Одночасно я виконував різні функції у відділі пропаґанди. В 1930 р. я провадив відділ кольпортажу підпільних видань на Західноукраїнських Землях, опісля до того долучився технічно-видавничий відділ, а з початком 1931 р. ще й відділ достави підпільних видань з-за кордону. В тому самому році (1931 р.) я обняв керівництво цілою референтурою пропаґанди у Крайовій Екзекутиві ОУН, яку в той час очолював Іван Ґабрусевич (загинув у нім. концтаборі Заксенгавзен в Оранієнбурзі коло Берліну в 1944 р.). У 1932 – 33 рр. я виконував теж функцію заступника крайового Провідника, а в половині 1933 р. був призначений на становище Крайового Провідника ОУН і Крайового Коменданта УВО на ЗУЗ. (Ці обидві функції були злучені від половини 1932 р., коли на конференції у Празі в липні завершено процес злиття УВО і ОУН так, що УВО перестала бути самостійною організацією і перетворилася на військову та бойову референтуру. Зв'язок із закордонними властями УВО й ОУН я підтримував від 1931 р. з рації виконуваних мною організаційних функцій, виїжджаючи кілька разів за кордон різними конспіративними дорогами.

У липні 1932 р. я з кількома іншими делеґатами від КЕ ОУН на ЗУЗ брав участь у